

Mr E. G. Bosse-Visser *

Commission des Affaires Européennes et de la Méditerranée

De organisatie en werkzaamheden van één van de twee Europese wetenschappelijke commissies binnen de Union: de CAEM

1. Inleiding

De bedoeling van dit artikel is om inzicht te verschaffen in de werkzaamheden van de Commission des Affaires Européennes et de la Méditerranée (CAEM), één van de twee Europese wetenschappelijke commissies binnen de Union.

De werkzaamheden van de CAEM en daaraan gekoppeld de keuze van de te behandelen onderwerpen, met als resultaat daarvan de rapportages, zijn zeer uiteenlopend.

Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat niet alleen de Europese en mediterrane landen die lid zijn van de Union hun gedelegeerden naar de CAEM afvaardigen, doch dat daarin ook de Europese landen met een Angelsaksisch rechtssysteem zijn vertegenwoordigd op grond van hun functie van waarnemer binnen de CAEM.

Daarnaast zijn sinds 1993 in verband met de omwenteling steeds meer Oost-Europese landen lid geworden van de Union. Hierdoor is een combinatie van het Latijnse notariaat, met de Angelsaksische notaries public en Londense notarissen ('scriveners') tezamen met de (voormalige) Oost-Europese staatsnotarissen ontstaan, die kan leiden tot bijzonder leerzame en interessante opvattingen over de uitoefening van het notarisambt.

Verdere versteviging van het Latijnse notariaat en wederzijdse beïnvloeding van het Latijnse notariaat en het Angelsaksische rechtssysteem wordt onder meer bevorderd binnen de werkgroep "Task Force Common en Civil Law", terwijl hetzelfde wordt bewerkstelligd via intensieve contacten en organisatie van seminars tussen het Latijnse notariaat en de Oost-Europese landen.

Tegen deze achtergrond worden in CAEM-verband een veelvoud van onderwerpen behandeld, die soms meer en dan weer minder direct verband houden met de wijze waarop Nederland de ambtsuitoefening voorstaat.

Zo is in de loop der jaren bijvoorbeeld gerapporteerd over de transplantatie van organen, boedelafwikkeling, bodemverontrei-

niging, de legitieme portie, de organisatie van de beroepsgroep, de aansprakelijkheid van de notaris en de beroepsaansprakelijkheidsverzekering, het recht dat van toepassing is op internationale functionarissen, de overdracht van registergoederen en de inschrijvingsmogelijkheden in grondboekhouding of kadaster, erfopvolging, de grensoverschrijdende overdracht van ondernemingen en de aandelenoverdracht in vennootschappen.

De resultaten van een tweetal van deze studies zal ik hier vermelden.

2. Het recht van toepassing op internationale functionarissen

Onder "internationale functionarissen" worden verstaan personen die tijdelijk in het buitenland werkzaam zijn bij internationale organisaties.

Om voor de hand liggende redenen werd het voorstel om te rapporteren over dit onderwerp gedaan door een Zwitserse notaris uit Genève.

Het was daarbij zijn bedoeling om een overzicht te krijgen van het recht dat van toepassing is op natuurlijke personen die een dienstbetrekking in het buitenland hebben aanvaard.

Nadrukkelijk is aangegeven dat het hier niet gaat om diplomaten.

Het belang van dit onderwerp is gelegen in het feit dat, wanneer men een dienstbetrekking in het buitenland aanvaardt voor een bepaalde periode, er vaak niet bij wordt stilgestaan dat dit tevens effect heeft op de persoonlijke juridische status. Dit in tegenstelling tot diegenen die zich permanent in het buitenland gaan vestigen; deze oriënteren zich over het algemeen wel op de (juridische) consequenties van hun emigratie.

Toch kunnen de gevolgen voor deze internationale functionarissen veelomvattend zijn.

* Notaris te Amsterdam, lid van de CAEM.

Ik geef een voorbeeld. Een Brit, gehuwd zonder het maken van huwelijksvoorwaarden, die gaat werken bij een internationale organisatie in Genève ziet zich in Zwitserland geconfronteerd met een huwelijksvermogensregime, omvattende een huwelijks-gemeenschap van vruchten en inkomsten, aangezien Zwitserland het domicilie-beginsel huldigt. Dit regime heeft bovendien terugwerkende kracht tot de dag van aangaan van het huwelijk.

Dezelfde Brit, volstrekt onbekend met het fenomeen legitieme portie, aangezien dit in zijn land niet bestaat, ziet zich bovendien hiermee wel geconfronteerd in datzelfde Zwitserland bij overlijden van zijn vrouw.

Uit de diverse uitgebrachte rapportages blijkt, dat er ten aanzien van onderdanen, werkzaam in het buitenland, geen speciale wetgeving bestaat. Bij afwezigheid hiervan geldt de nationale wetgeving zoals die van toepassing is op de eigen burgers.

Het probleem is minder nijpend voor landen, zoals Nederland, die in hun internationaal privaatrecht ten aanzien van het personeel statuut het huwelijksvermogensrecht en het erfrecht in beginsel het nationaliteitsbeginsel huldigen¹.

Het nationaliteitsbeginsel geldt, behalve bij ons, ook in Duitsland, Oostenrijk, België, Spanje, Groot-Brittannië, Griekenland, Italië en Luxemburg.

In Europa geldt uitsluitend in Frankrijk en Zwitserland het domiciliebeginsel. Overigens is het domiciliebeginsel ook van toepassing in de Verenigde Staten².

Door de genoemde Zwitserse notaris wordt het domiciliebeginsel fel verdedigd door te betogen dat de landen die dit beginsel huldigen op deze wijze trachten het belang van het buitenlandse recht te beperken, terwijl zij tevens streven naar een volledige assimilatie van hun buitenlandse gasten.

Desalniettemin acht hij het wenselijk om te komen tot een algemene regelgeving waar het betreft de buitenlandse functionarissen werkzaam bij internationale organisaties.

In dat geval is de keuze voor het nationaliteitsbeginsel, mede gelet op de vaak korte periode in iemands leven waarin hij gestationeerd is in het buitenland, zonder meer te prefereren.

Het rapport is verschenen in 1996³.

De actualiteit ervan wordt onderstreept door het feit dat op 6 november van dit jaar over dit onderwerp door het Zwitserse notariaat een seminar wordt georganiseerd; uiteraard in Genève⁴.

3. De aansprakelijkheid van de notaris en de beroepsaansprakelijkheidsverzekering

In vrijwel alle Europese en mediterrane landen is de notaris een openbaar ambtenaar, dan wel is hij een ambtenaar dienende het algemeen belang met daaraan gekoppeld een monopoliepositie ten aanzien van de uitvoering van bepaalde rechtshandelingen.

In de Angelsaksische landen, met uitzondering van de Londense notarissen, en in Hongarije is sprake van een vrije beroepsuitoefening.

Dit is uiteraard van belang bij de bepaling in hoeverre de notaris aansprakelijk kan worden gesteld tengevolge van zijn handelen.

In de meeste landen blijkt de reden van aansprakelijkheidsstelling in het algemeen te zijn gelegen in een gebrekkige of onvoldoende informatieverstrekking aan de cliënt. Daarnaast wordt niet altijd voldaan aan de controle van de identiteit van de verschenen personen, terwijl tevens de mogelijkheid tot vertegenwoordiging van rechtspersonen onvoldoende wordt gecontroleerd.

Door de Italiaanse rapporteur wordt daar nog aan toegevoegd de

niet-ondertekening van een notariële akte en het niet verrichten van kadastrale en hypothecaire recherches bij registergoed transacties.

Duitsland en Polen onderkennen het probleem van de niet-tijdige toezending van bescheiden aan het kadaster.

Het notarieel toezicht geschiedt doorgaans door organen binnen de eigen beroepsorganisatie.

De tengevolge van een mogelijke aansprakelijkheidsstelling noodzakelijke beroepsaansprakelijkheidsverzekering is wettelijk verplicht in Duitsland, Frankrijk, Tsjechië, Hongarije, Oostenrijk en bij de Londense notarissen.

In Griekenland, Italië en Spanje bestaat een verplichting tot betaling van een bepaalde som geld als borgstelling, alvorens de notaris in functie kan treden. Aangezien dit bedrag al decennia lang niet is aangepast, heeft de betaling van dit bedrag louter een symbolische functie.

In de meeste andere landen bestaat ook een beroepsaansprakelijkheidsverzekering, die echter niet is gebaseerd op de wet doch op de regels gesteld door de nationale notariële beroepsorganisatie.

Het voorstel van de Italiaanse coördinator van dit onderwerp is ten eerste om te komen tot een uniforme Europese regelgeving, mede gelet op het toenemende aantal grensoverschrijdende notariële transacties.

Deze regelgeving dient een verplichte beroepsaansprakelijkheidsverzekering in te houden, waarbij de verzekering wordt ondergebracht bij een speciaal daartoe in het leven geroepen nationale verzekeringsmaatschappij (te vergelijken met het Notarieel Pensioenfonds in Nederland).

De verzekeringspolis bepaalt vervolgens expliciet de verzekerde aansprakelijkheidsgronden en de aansprakelijkheidsbeperkingen.

Ten tweede wordt voorgesteld om een uniform garantiesysteem in het leven te roepen, omvattende een beschrijving van de notariële werkzaamheden en de minimaal te handhaven voorschriften, opgesteld door de nationale beroepsorganisatie en van toepassing op alle notarissen die lid zijn van deze organisatie.

Een Europees garantiesysteem is een loffelijk streven, doch zo'n stelsel is vooralsnog onmogelijk, gezien de grote verschillen in de ambtsbediening tussen de onderscheiden Europese en mediterrane landen die lid zijn van de Union.

4. De notariaatscademie

In CAEM-verband wordt thans nagedacht en gediscussieerd over de oprichting van een notariaatscademie⁵.

Het idee is ontstaan doordat steeds meer Oost-Europese landen aansluiting zoeken bij de Europese Unie.

Dankzij de Union, maar ook de Raad van Europa en de nationale notariële beroepsorganisaties, zijn de meeste Oost-Europese landen bekend met het Latijnse notariaat.

Een aantal landen, waaronder Polen, hebben inmiddels hun notariële wetgeving aangepast aan de notariële wetgeving van

1. Zie bijvoorbeeld M.H. ten Wolde 'Hoofdlijnen van het Nederlandse internationaal huwelijksvermogensrecht', serie *Ars Notarius* deel LXII (1993).

2. Zie de nieuwe uitgave van Garb in samenwerking met de CAEM 'International Succession' (Kluwer Law Int. 1998), besproken door M.H.J.M. Tomlow in *Notarius Int.* Vol. 3 No. 3/4 (1998).

3. 'Droit applicable aux fonctionnaires internationaux de rang non diplomatique', uitgegeven door de Fondation Irène te Luxemburg (zie lijst van publicaties van de UINL opgenomen in *Notarius Int.* Vol. 3 No. 3/4, (1998)).

4. Colloquium van de in de vorige noot genoemde stichting, tezamen met de CAEM 'Le droit applicable aux cadres internationaux domiciliés hors de leur pays d'origine'.

5. Zie voor de eerste gedachten hierover de voorzitter van de CAEM, A.D.G. Heering, in *Notarius* Vol. 3 No. 1 (1998).

landen die een Latijns notariaat kennen.

Van belang is echter de wijze waarop het notariaat in deze landen functioneert en zich ontwikkelt van staatsnotariaat naar Latijns notariaat.

De Union participeert steeds vaker in wetgevingsvraagstukken en veranderingsprocessen wanneer het gaat om de wijziging van de positie van de notaris in de samenleving.

Tot nog toe vond deze samenwerking bilateraal plaats in ad hoc-situaties, via samenwerkingsverbanden en de organisatie van seminars⁶.

Thans is het echter de bedoeling om te komen tot een institutionalisering van deze internationale notariële betrekkingen binnen de op te richten notariaatsacademie.

Het voordeel van een dergelijke academie is met name gelegen in de mogelijkheid om tot een coördinatie te komen van de ontwikkeling van de notariële beroepsuitoefening in de diverse landen, door het uitwisselen van onderwijsprogramma's en know how-systemen.

Een dergelijke organisatie kan de deelnemende beroepsorganisa-

ties een waarborg bieden ten aanzien van het kennisniveau en deskundige begeleiding op ieder gewenst moment ten aanzien van alle notariële vraagstukken, zowel organisatorisch als vakinhoudelijk.

In het kader hiervan is de CAEM doende te inventariseren welke behoeften er thans bestaan ten aanzien van onderwijs en training en welke notariële activiteiten er reeds in de diverse landen bestaan, terwijl er in dit kader wordt gewerkt aan een optimale afstemming van vraag en aanbod.

Wanneer deze academie wordt opgericht, zal het niet de bedoeling zijn om de reeds bestaande samenwerkingsverbanden en andere notariële activiteiten te vervangen. Doel is en blijft een optimalisering van de bestaande activiteiten, en een betere coördinatie en aanbod van onderwijs en know how.

Mr E.G. Bosse-Visser

6. Zie de bijdragen van Bokai (Hongarije) en Böhringer (Centraal Europa) in *Notarius Int.* Vol. 2 No. 4 (1997), alsmede Dzewicz en Stöcker (Polen) in *Notarius Int.* Vol. 3 No. 1 (1998).